

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р **Силвия Трифонова Трифонова-Праматарова**, Университет за национално и световно стопанство (УНСС), София

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор” в Област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика, докторска програма “Финанси, застраховане и осигуряване”, Висше училище по застраховане и финанси (ВУЗФ), София

Автор: докторант Диана Георгиева Николова

Тема: „Предприемачески екосистеми и създаване на среда за развитие на предприемачество – политики и практики”

1. Общо описание на представените материали

Със Заповед № 695 от 16.12.2024 г. на ректора на Висшето училище по застраховане и финанси (ВУЗФ) проф. д.ю.н. Борис Велчев, съм назначена за член на научното жури за осигуряване на процедурата за защита на дисертация на тема „Предприемачески екосистеми и създаване на среда за развитие на предприемачество – политики и практики“ за придобиване на образователната и научна степен „доктор” в Област на висше образование 3. Социални, икономически и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика, докторска програма „Финанси, застраховане и осигуряване”. Автор на дисертационния труд е Диана Георгиева Николова. Научен ръководител е доц. д-р Радостин Вазов.

С решение на научното жури на първото му заседание съм определена за изготвяне на становище на трудовете на кандидата в рамките на настоящата процедура.

Материалите, представени от ВУЗФ, включват всички необходими документи за процедурата, а именно: автобиография, дисертационен труд, автореферат на български и на английски език, списък на публикациите, резюмета на публикациите, самите публикации по дисертационния труд, справка за изпълнение на националните минимални изисквания за придобиване на ОНС „доктор“ по професионално направление 3.8. Икономика, декларация за достоверност и оригиналност, заповед за научно жури. Докторантката не е представила самостоятелна справка на приносите. Тя посочва приносите в дисертацията на стр. 153 и в автореферата на стр. 37.

2. Кратка биографична информация на кандидата

Диана Николова е магистър по спец. „Управление на бизнеса и предприемачество“ и „Бизнес администрация“ от НБУ, София. Тя е заемала управленски позиции в продължение на над 15 години.

3. Актуалност на темата и уместност на целите и задачите

Темата на дисертационния труд на Диана Николова е много актуална и значима в социално-икономически аспект. Изследването има за цел да допринесе за надграждане на подходящите политики с цел подобряване на предприемаческата екосистема.

Целта на дисертационния труд е да се изследват и предложат конкретни политики и програми за подобряване средата за развитие на предприемачество и иновации в България. В тази връзка е разгледан примерът на предприемаческата екосистема на Израел, както и конкретни политики и програми, като добър опит, който може да бъде приложен у нас. Целта на дисертационния труд е декомпозирана в 7 изследователски задачи на труда.

4. Познаване на проблема

Докторантката е много добре запозната с проблема на дисертационното изследване. За това допринася и нейният богат практически мениджърски опит.

Правилно са дефинирани обект и предмет на изследване, изследователска теза и хипотези, и ограничения на изследването. Обект на изследване са политиките, практиките и инструментите за подобряване на средата за стартиране и развитие на предприемаческа дейност. Предмет на изследване е въздействието на конкретни политики и практики за подобряване на средата за стартиране и развитие на предприемаческа дейност.

Изследователската теза на труда е, че конкурентното предимство на израелската предприемаческа екосистема е следствие на комбинацията от правителствени политики, инвестиции в индустрията за рисков капитал и либерална имиграционна политика. Формулирани са и 3 хипотези на изследването.

5. Методология на изследването

За изпълнение на целта и задачите на дисертационния труд са използвани разнообразни изследователски методи: теоретико-методологичен анализ, сравнителен анализ, преглед на литературни източници по проблемите на изследването, дескриптивен анализ, метод на анализа и синтез, метод на индукция и дедукция, интердисциплинарен подход, системен подход, графичен и табличен анализ, и др. Голяма част от тези научноизследователски методи обаче не са посочени в т. 5. Методология на изследването в увода на труда.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд на Диана Николова е с общ обем от 175 страници. Изложението се състои от увод, основен текст в три глави, заключение и библиография. Библиографията на дисертационния труд включва общо 269 източника на български и на английски език. Дисертационният труд съдържа 7 таблици, 2 графики и 15 фигури.

В библиографията неправилно голяма част от източниците са посочени повече от един път, защото на практика са посочени цитирания на различни страници, които би трябвало да са в текста на дисертационния труд, а в библиографията да е само източникът.

Първа глава на труда е посветена на теоретичните основи на предприемаческата екосистема. Номерирането в тази глава е неправилно. Най-вероятно точка 1.2. Анализ на предприемаческата екосистема в България и необходими политики за насърчаване, би трябвало да е под номер 2.2. В тази глава са разгледани теоретичните аспекти и елементите на предприемаческата екосистема и предприемаческия екосистемен подход. Изведени са европейските политики и инициативи в това отношение, с акцент върху иновациите, европейската рамка за предприемачески умения и конкурентоспособността.

Втора глава на труда е посветена на анализа на механизмите и възможностите за насърчаване и развитие на предприемаческата екосистема по примера на Израел. Приложен е казусен подход относно предприемаческата екосистема на Израел. Разгледани са предпоставките за възникването и развитието ѝ, ключовите правителствени политики, различни програми за финансиране на стартиращи фирми, фондове за рисков капитал и др. Интерес представлява анализа на градовете-примери за изграждане на иновативна стартър екосистема като Тел Авив и Йерусалим, и прилаганите програми за инвестиционна и институционална подкрепа.

Третата глава на дисертацията е посветена на изследването на предприемаческата екосистема в България и насоките и възможностите за ефективното ѝ подобряване. Разгледано е развитието на предприемаческата екосистема у нас, основните ѝ финансови, ресурсни и пазарни аспекти, и са формулирани препоръки, политики и практики за стартиране и развитие на предприемачески начинания.

В Заключението на труда са обобщени основни политики насочени към подобряване на средата за развитие на иновации в България (по примера на Израел). Те са представени фигуративно. В заключението обаче липсва ясна систематизация на основните изводи от всяка глава в изследването.

7. Научни приноси и значение на резултатите от изследването за науката и практиката

Приносите на дисертационния труд на Диана Николова са посочени в автореферата и в труда. Повечето от посочените от докторантката 5 научни и научно-приложни приноси имат характер на резултати от изследването. Според мен научните и научно-приложните приноси на дисертационния труд на Диана Николова могат да се обобщят, както следва:

1. Обогатяване на съществуващите знания относно прилагането на модела на Даниел Айзенберг за анализ на факторите, спомагащи за развитието на успешни предприемачески екосистеми по примера на Израел.
2. Теоретично обосноваване на значимостта на ролята на предприемачите като ключов двигател в изграждането и поддържането на предприемаческата екосистема, и на ролята на правителствените политики и интервенции в развитието на предприемаческата екосистема, особено във връзка с изграждането на индустрията за рисков капитал.

3. Формиране на знания относно предприемаческата екосистема в Израел като успешен пример в България, с формулиране на конкретни мерки и програми, които биха могли да се адаптират и приложат у нас за насърчаване на предприемачеството. Те включват механизми за насърчаване на иновациите, рисков капитал и сътрудничество между правителството, бизнеса и образователните институции.
4. Предложен е холистичен модел за управление на предприемаческа екосистема, който включва взаимодействие между различните заинтересовани страни и насърчава иновациите и предприемачеството в икономиката.

8. Оценка на публикациите по дисертационния труд

Докторантката е представила 3 научни публикации по темата на дисертацията, които са под формата на 2 статии, публикувани в списание „Управление в бизнеса и публичния сектор“ – т.е. в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове, и 1 доклад в Четвъртата национална студентска и докторантска конференция на тема „Изкуственият интелект и трансформацията на икономиката“. И трите публикации са самостоятелни.

9. Оценка на съответствието с националните минимални изисквания

Справката за изпълнението на минималните национални изисквания за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.8. Икономика, показва, че представените от докторантката публикации формират 80 точки.

10. Лично участие на кандидата

Считам, че дисертацията е дело на самата докторантка.

11. Автореферат

Авторефератът е в общ обем от 38 стр. и отговаря на структурата и съдържанието на дисертационния труд.

12. Критични бележки, въпроси и препоръки

Имам следните критични бележки и препоръки към дисертационния труд на Диана Николова:

1. Голяма част от научноизследователските методи, приложени в труда, не са посочени в т. 5. Методология на изследването в увода на труда. Препоръчвам да бъдат отразени, тъй като само биха подобрили качеството на труда.
2. В края на Глава 2 са изведени конкретни изводи и препоръки. Препоръчително е след всяка глава да се направи такова обобщение. Изводите и препоръките от Глава 2 обаче са прекалено дълги и голяма част от тях би трябвало да се включат в заключението.
3. В заключението липсва ясна систематизация и обобщение на всички основни изводи от всяка глава на труда.

4. В библиографията неправилно голяма част от източниците са посочени повече от един път, защото на практика са посочени цитирания на различни страници, които би трябвало да са в текста на дисертационния труд (като бележки под линия), а в библиографията да бъде само източникът.

5. Необходима е цялостна стилистична, пунктуационна и граматическа редакция на труда. На места шрифтът е по-малък, номерацията на точките е грешна, има значително небалансирани части на изследването и др.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд на тема „Предприемачески екосистеми и създаване на среда за развитие на предприемачество – политики и практики”, с автор Диана Георгиева Николова, е задълбочено изследване на тази проблематика. Представените материали са съобразени с изискванията на Закона за развитие на академичните кадри в Република България (ЗРАСРБ) и Наредбата за прилагане на ЗРАСРБ, както и Наредбата за прием и обучение на докторанти във ВУЗФ.

Въз основа на това давам положителна оценка на научните изследвания, представени в горепосочения рецензиран дисертационен труд и автореферат, и предлагам на уважаемите членове на научното жури да присъдят на Диана Георгиева Николова образователната и научна степен „доктор” в област на висшето образование 3. Социални, икономически и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика, докторска програма „Финанси, застраховане и осигуряване”, Висше училище по застраховане и финанси (ВУЗФ), София.

14.02.2025 г.

София

Рецензент:

(проф. д-р Силвия Трифонова-Праматарова)